

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Одним із важливих складників навчального процесу в школі та вузі є педагогічний контроль як система перевірки результатів навчання та виховання. Ця система утворюється сукупністю установлених, апробованих форм контролю, взаємодія яких дає можливість, з одного боку, виявити й оцінити певні якості особи, що навчається, з іншого — активізувати її діяльність на засвоєння навчального матеріалу. У практиці вищої школи найбільша питома вага припадає на поточний та підсумковий різновиди контролю. Семінари, колоквіуми, реферати, контрольні та лабораторні роботи дозволяють безпосередньо керувати процесом засвоєння знань; заліки та екзамени є багатофакторними різновидами контролю, що підсумовують результати вивчення певної дисципліни. Таким чином за одними формами контролю закріплюється діагностична функція, за іншими — функція навчальна.

Встановлено, що найвищої ефективності контролю можна досягти за умови гармонійного поєднання діагностичної, навчальної, а також виховної функцій. Реальна практика нерідко засвідчує недостатність, а то й відсутність взаємозв'язку між цими функціями. Особливо помітним є розрив між діагностичною та навчальною функціями на етапах поточного та підсумкового контролю. Слід зауважити, що до такого становища певним чином спричинилась і педнаука. Так, в одному авторитетному посібнику з педагогіки вищої школи стверджувалося, що поточна успішність не повинна братися до уваги при оцінюванні знань на заліках та екзаменах, а ставити оцінки на практичних заняттях, на думку автора книжки, є школярством¹.

Додержання таких порад не могло не призвести до знецінення діагностуючої функції всіх форм поточного контролю і невиправданого послаблення їхнього навчального потенціалу. Зміщення акценту з контролю поточного на контроль підсумковий,

¹ Див.: С. И. Зиновьев. Учебный процесс в советской высшей школе. — М., 1975.

розрив між навчанням та оцінюванням неминуче перетворювало семестрові та курсові экзамени на процедуру, найменшим чином придатну здійснювати зворотний зв'язок між студентом і викладачем та координувати процес навчання. «У вузах культивувався той самий тип викладацької роботи, коли викладач учив так, як його вчили колись. Процес навчання не виступав як предмет вивчення з боку самих викладачів. Культивувався тип пояснювально-інформаційного навчання, що виключав зворотний зв'язок між учителем та учнями і ґрунтувався на схемі «точкових» контактів: семестр говорить викладач, на сесії кілька хвилин — студент»¹.

Доводиться констатувати, що педагогічний контроль значною мірою перестав бути одним із стимулів активізації пізнавальної діяльності студентів, а нехтування окремими формами контролю і відсутність взаємозв'язку між різними його типами суттєво знизили корегуючий вплив викладача на процес засвоєння навчального матеріалу. Один із можливих шляхів підвищення контроль-корегуючої складової навчального процесу — подолання розриву між різними етапами навчання та контролю.

Першим кроком у цьому є перерозподіл функціонального навантаження між підсумковим та поточним контролем, посилення контролюючої функції останнього. Не секрет, що результати поточного оцінювання часто мало впливають на характер атестації підсумкового етапу: студентові, неатестованому з певних навчальних тем, розділів, практичних завдань, як правило, надається можливість скласти екзамен разом з тими, хто успішно виконав контроль-залікові завдання, передбачені навчальним планом. Чи не єдиним позитивним прикладом, коли конкретно враховується успішність впродовж семестру, є так званий «автомат», але цей прийом цілком слушно застосовується у виключних випадках, коли викладач не має сумнівів щодо результату підсумкової атестації конкретного студента. Загалом же, поточний контроль не може замінити собою контроль підсумкового.

Отже, у більшості випадків лише малий відсоток студентів виявляє пряму зацікавленість у високих балах у семестрі, а ті, хто не претендує на «автомат», втрачає інтерес до поточних оцінок навіть у разі, якщо викладач і сповідує принцип необхідності постійного поточного контролю. Відповідно знижується педагогічний потенціал далеко не другорядного стимулу до навчання.

Розв'язати цю суперечність можна, як уже зазначалося, пов'язавши контроль поточний з підсумковим. Простота такого рішення насправді є оманливою, оскільки ці різновиди контролю в-

¹ О. В. Долженко, В. Л. Шатуновский. Современные методы и технология обучения в техническом вузе. — М., 1990. — С. 4.

принципі вирішують відмінні педагогічні завдання: поточний контроль у першу чергу спрямований на реалізацію корегуючої функції, а підсумковий в основному здійснює функцію діагностичну. Крім того, поточні оцінки фіксують рівень засвоєння лише певної частини навчального матеріалу, в той час як екзаменаційний бал є підсумковою оцінкою роботи студента над усім обсягом дисципліни або над цілісним розділом. Тому зв'язок між обома формами контрольних заходів повинен бути методично виправданим. Педагогічні підстави для такого зв'язку, здається, не можуть викликати заперечень, оскільки підсумковий етап логічно продовжує етап поточного контролю і не можна підійти до наступного етапу, не пройшовши всього попереднього шляху.

Що ж конкретно можна застосувати для того, щоб досягти системності і взаємозв'язку між різними формами атестування?

Зупинимося на одному варіанті, який, сподіваємося, повинен допомогти вирішенню проблеми. Його реалізація потребує деяких організаційних зусиль з боку викладача: починаючи вивчення конкретної дисципліни перед студентами ставиться умова, що до підсумкового контролю з даної дисципліни будуть допущені лише ті, хто матиме позитивний результат поточної атестації. У самій цій вимозі немає чогось нового, ми ж пропонуємо сконкретизувати її, позбавити порожньої декларативності. Для цього в практиці педагогічного контролю вводиться кваліфікаційний бал — кількісне вираження готовності студента до підсумкового контролю з однієї навчальної дисципліни. Числове значення кваліфікаційного балу розраховується арифметично на підставі певних критеріїв. Покажемо це на прикладі.

Припустимо, що при вивченні певної дисципліни заплановано провести такі контрольні заходи: 8 практичних занять, 4 лабораторних і 2 контрольні роботи. Якщо вважати, що лабораторні і контрольні роботи є формами обов'язкового контролю, а можливість бути проатестованим на практичному занятті дорівнює 50%, то загальна кількість атестацій для одного студента дорівнює 10 (4 Лб + 2 КР + 4 ПЗ).

Домовимося, що середній атестаційний бал дорівнює 4, таким чином загальний бал з усіх атестацій дорівнює 40. Цю цифру викладач може брати за основу кваліфікаційного балу, а це означає, що кожний студент, котрий вивчає дану дисципліну, зобов'язаний за підсумками поточної атестації набрати суму оцінок не нижче 40, щоб мати можливість атестуватися на підсумковому етапі. Не допущені до екзамену студенти одержують незадовільну оцінку автоматично і набувають право перескласти екзамен лише в тому разі, якщо доберуть необхідні бали на контрольних заходах, які організуються додатково.

У чому бачиться доцільність і перспективність впровадження кваліфікаційного балу?

Перш за все, як результат, якого можна досягти лише шляхом постійного накопичення поточних оцінок, кваліфікаційний бал мобілізує учня на підготовку до кожного заняття. Поточний контроль набуває цілеспрямованого змісту і стає важливим засобом активізації навчальної діяльності. Крім того, контрольнокорегуюча робота викладача набуває чіткішої системності, конкретності: кваліфікаційний бал дозволяє діагностувати рівень підготовленості студента на будь-якому етапі навчання як безперервного процесу. Цей методичний прийом допомагає спрямовувати інтелектуальні зусилля студентів на навчальну роботу, що повинно сприяти підвищенню її ефективності.